

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.067 Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору,
Сас Людмилі Степанівні

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Пуцентейла Петра Романовича на
дисертаційну роботу Драбчук Наталії Юріївни
на тему «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у
сільськогосподарських підприємствах регіону», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

На сучасному етапі соціально-економічних перетворень земельні відносини залишаються найбільш ваговою складовою у системі виробничих та суспільних відносин. Їм належить важлива роль у забезпеченні конкурентоспроможного аграрного виробництва, продовольчої безпеки, стійкого соціально-економічного й просторового розвитку сільських територій та територіальних громад. Процеси земельного реформування, що нині активно тривають в країні та супроводжуються формуванням ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення та земельною децентралізацією, зумовлюють необхідність створення дієвого механізму їх регулювання, спрямованого на узгодження економічних інтересів суб'єктів господарювання та екологічних, економічних і соціальних потреб територіальних громад та сільських територій.

Земля як основний засобів виробництва у сільському господарстві й основний чинник забезпечення продовольчої безпеки держави формує особливе ставлення суспільства та підвищений інтерес дослідників до сфери земельно-майнових відносин, проблем збереження родючості земель та підвищення якості ґрунтів. Значення й цінність земельних ресурсів змінюються, коли

благополуччя підвищується, а безпосередньо виживання перестає на пряму залежати від земельних ресурсів. Земельні відносини характеризуються різними формами власності та правами користування, що у свою чергу впливає на економічні й соціально-політичні зв'язки, а також потенційні конфлікти.

Усі ці фактори визначають ставлення до землекористування, а також до способів управління земельними ресурсами. Окрім цього, збереження функціональності земельних ресурсів є важливим внеском у забезпечення безпеки життєдіяльності населення, тобто доступ до продовольства і води, стабільну зайнятість і життєзабезпечення, стійкість до змін клімату та екстремальних погодних явищ, що в результаті формує соціальну та політичну безпеку.

Дисертаційна робота Драбчук Н.Ю. відображає результати тривалих та системних наукових досліджень, проведених автором відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, зокрема співвиконавець тем НДР кафедри обліку і оподаткування, а саме: “Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону” (№ 0111U000875, керівник Баланюк І. Ф.), у межах якої автором розроблені пропозиції щодо обґрунтування ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. Саме тому дисертаційна робота Драбчук Н.Ю. на тему “Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону”, має теоретичний та практичний інтерес, є своєчасною і надзвичайно актуальною.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Драбчук Н.Ю. має чітку логічно побудовану структуру, що відповідає вимогам до характеру та змісту наукових праць,

дозволяє послідовно та у повному обсязі викласти основні теоретичні та практичні результати проведеного дослідження.

Якісний аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про комплексне та системне вивчення автором основних проблемних питань досліджуваної теми. При цьому здобувачка вміло користується сучасною методологією економічних досліджень. Основні наукові тези і положення роботи логічно й переконливо аргументуються, а у необхідних випадках підтвержені відповідними аналітичними даними.

Розгорнутий аналіз існуючих теоретико-методологічних наукових підходів щодо економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону, вміле поєднання сучасних методів та прийомів дослідження, оцінки та інтерпретації фактологічних даних про економічні процеси в аграрному секторі економіки, є надійним підґрунтям для констатації високого рівня аргументованості основних наукових положень, висновків та рекомендацій, які містяться у дисертаційній роботі Драбчук Н.Ю. Аргументація основних положень у дисертаційній роботі вирізняється чіткістю, цільовим характером та взаємоузгодженістю із головними її позиціями та твердженнями.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Драбчук Н.Ю. за структурою складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг наукової роботи становить 200 сторінок. Робота містить: 13 таблиць; 23 рисунки; 5 додатків, що розміщені на 11 сторінках; список використаних джерел, який складається із 135 позицій, викладений на 14 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 160 сторінок.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження економічної ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами» (с. 24-74) визначено й критично охарактеризовано землю як

концептуальний базис ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, сутність економічної ефективності використання земельних ресурсів, наукові передумови та методологію дослідження ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

У межах другого розділу «Формування економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону» (с. 75-126) охарактеризовано сучасні тенденції землекористування сільськогосподарських підприємств, проведено функціонально-структурний аналіз економічної ефективності використання землі в сільськогосподарських підприємствах, надано аналітичну характеристику та здійснено оцінку інтенсифікації сільськогосподарського землекористування.

У третьому розділі «Шляхи підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах» (с. 127-170) розроблено прогнозування виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах регіону, обґрунтовано шляхи удосконалення економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах, визначено вплив ефективного використання земельних ресурсів на розвиток регіону.

В межах усіх розділів і підрозділів дисертації простежується логічно послідовне та обґрунтоване виконання поставленого теоретико-практичного завдання, що орієнтоване на обґрунтування та розроблення теоретико-методологічних, організаційних, методичних і практичних засад економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. Таким чином, можна зробити висновок про те, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою із логічно зв'язною, цілісною композицією, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу.

Наукова новизна результатів дослідження

Суттєвими теоретичними результатами, що відображають наукову новизну дисертаційної роботи та характеризують особистий внесок здобувача у розробку досліджуваної теми й вирішення її актуальних питань, є положення теоретичного і прикладного характеру з обґрунтування та розробки теоретико-методологічних, організаційних, методичних і практичних засад економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах:

– удосконалено трактування категорії “правовий режим землекористування” (с. 72);

– обґрунтовано структуру ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств із врахуванням відповідних елементів, необхідних для забезпечення продуктивної діяльності та досягнення певного економічного ефекту (с. 34-38);

– окреслено та обґрунтовано методологічний інструментарій дослідження ефективного використання земельних ресурсів для всебічної системної оцінки напрямів підвищення економічної ефективності землекористування (с. 56-58);

– запропоновано економічну модель прогнозування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами, побудовану за допомогою інформаційно-комп’ютерного інструментарію із врахуванням впливу відповідних факторів виробничо-господарської діяльності (с. 128-144);

– розроблено концептуальні підходи до визначення змісту економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах, базисом якого виступають альтернативні, диверсифіковані системи організаційно-економічного, техніко-технологічного та інформаційно-інжинірингового спрямування (с. 149-156);

– окреслено та обґрунтовано специфічні вектори функціонування сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області під дією раціонального застосування земельних ресурсів, що характеризується

абсолютним приростом вироблення продукції, залученням дотичних виробництв та впливом мультиплікаційного ефекту від синергії (с. 166-167);

– обґрунтовано підхід до розкриття економічного змісту поняття “економічна ефективність використання земельних ресурсів” (с. 48-53);

– дістали подальший розвиток установлення синергетичного взаємозв’язку між основними видами ефективності використання земельних ресурсів (с. 44-47);

– обґрунтовано та систематизовано критерії і показники, які характеризують формування економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону (с. 106-109).

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання пропозицій в частині обґрунтування та розробці теоретико-методологічних, організаційних, методичних і практичних засад щодо економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах та внеском автора у дослідження і розвиток економічної науки.

Підтвердженням прикладної значимості рекомендацій дисертантки є впровадження основних результатів досліджень у практику діяльності під час формування Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки (довідка № 274/01-14/01 від 31.12.2021 р.) департаменту агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації. Одержані в процесі дисертаційного дослідження висновки та пропозиції щодо вдосконалення матеріально-речового складника інтенсифікації використання земельних ресурсів, аналітичні дані й розрахунки використано під час розробки перспективного плану розвитку господарства приватним фермерським господарством “Поточище” Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 94 від 22.05.2023 р.) та в навчальному процесі Прикарпатського національного

університету ім. В. Стефаніка при викладанні дисципліни “Основи бізнесу” довідка № 03.04-29/07 від 08.06.2023 р.).

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 11 наукових працях обсягом 4,97 д.а. (4,17 д.а. належить особисто автору), а саме 4 статті (2 з яких одноосібні) у наукових фахових виданнях, 1 стаття в науковому іноземному виданні та 6 публікацій за матеріалами конференцій.

Мова і стиль дисертації

Стиль дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць даного напрямку. Структура дисертаційної роботи цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Дисертація виконана державною мовою, якою автор володіє у професійному плані досконало.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Дробчук Н.Ю., як таку що виконана на належному теоретико-методологічному та прикладному рівні, слід висловити зауваження, які можна вважати дискусійними або такими, що вимагають уточнення під час публічного захисту:

1. У параграфі 1.1 “Земля як ключовий елемент ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств” дисертантці бажано було охарактеризувати вплив правового регулювання на ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств.

2. У другому розділі дисертаційної роботи “Формування економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських

підприємствах регіону”, авторка розрахувала показники ефективності використання земельних ресурсів, але їх доцільно пов'язати із загальними показниками діяльності підприємства.

3. При визначенні економічної ефективності інтенсифікації використання земельних ресурсів у сільськогосподарському підприємстві у параграфі 2.3 “Інтенсифікація сільськогосподарського землекористування”, дисертантці доцільно було аналітичну інформацію показника рівня рентабельності (с.119) подати у вигляді гістограми.

4. У параграфі 3.2 “Удосконалення економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах” недостатньо уваги приділено соціально-економічному аспекту землекористування сільськогосподарськими підприємствами.

5. Авторці у параграфі 3.3 “Вплив ефективного використання земельних ресурсів на розвиток регіону” доцільно було конкретизувати пропозиції щодо забезпечення продовольчої безпеки населення.

6. Варто було в дисертації розглянути світовий досвід ефективного використання земельних ресурсів основними землекористувачами і запропонувати прикладні та наукові розробки для імплементації найкращих здобутків у діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання.

Загалом, вищезазначені зауваження та дискусійні положення суттєво не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

**Відповідність роботи встановленим вимогам до дисертацій,
подаються на здобуття ступеня доктора філософії**

Дисертація Драбчук Н.Ю. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно авторкою на високому науково-теоретичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертація Драбчук Наталії Юріївни «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону» виконана на високому науково-теоретичному рівні, а одержані автором в процесі дослідження результати характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність. У дослідженні вирішено науково-практичне завдання, що полягає в обґрунтуванні та розробці теоретико-методичних, організаційних і прикладних засад економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

Дисертаційна робота Драбчук Н.Ю. за своїм змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. №283), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. №40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а Драбчук Наталія Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Суспільні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

професор кафедри бізнес-аналітики
та інноваційного інжинірингу
Західноукраїнського
національного університету,
доктор економічних наук, професор

Петро ПУЦЕНТЕЙЛО

Підпис

Завіряю:

НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ